

Иван Вазов

ЧИСТИЯТ ПЪТ

Епизод из живота на Васил Левски

В комисията по откриването паметника на Левски в София, в която бях член, ставаше разговор върху великия проповедник на свободата. Понеже всичките членове от тази комисия много или малко познаваха Левски, разказваха се анекдоти за неговата безстрашливост и смелост при най-трудни обстоятелства, за неговата съобразителност и хладнокръвие в опасностите, с които беше насаеяна всяка стъпка от неговото скиталческо съществуване. Всичките тия разкази, един от други по-невероятни и изумителни, хвърляха ново осветление върху моралната сила на Дякона и прибавяха нови зари на ореола, с който този тайнствен, почти легендарен лик стои окръжен в нашето въображение. От всичките наши първи революционери само един Левски може да печели от всяко ново разочопляне на неговия живот. Другите са една смес от светлини и сенки, всичките имат своята *опака* страна, тяхното обаяние неминуемо губи от силата си и блясъка си, щом личностите на тия революционери изцяло се покажат на нашия любопитен поглед. Една покровителствена завеса е нужна за известни страни на техния характер, за известни моменти на техния метежен живот. Затова задачата на техния биограф е деликатна, когато той реши да изрисува живота им с фотографическа точност. Ние видяхме колко повреди Захарий Стоянов при подобен един случай (опита за биографията на Христо Ботев).

Само един Левски не се бои от такова фотографисване. Всяка гънка от неговия обществен и *частен* живот, осветлена от биографа, изважда го по-голям пред нас. Васил Левски е образец на нравствена чистота. Той е не само доблестен – той е добродетелен: победоносно оборване теорията у нас, че честността е елемент, несъвместим с революционерството. Васил Левски наумява подвижниците на първото християнство, народът го наричаше „Апостолът“. Никога прозвище по-вярно не се е давало: апостол по посланието си и по фанатическата вяра в бога си – свободата на България, – той наумява Христовите ученици и по образа на живота си, по трезвостта, по чистотата на нравите си, и, макар скептик, по безукорната си чисто християнска нравственост. Левски не е пил, не е пушил, не е усвоил чуждо нещо; както Карла XII, не е знаел жена; скитник вечен, вагабонтин, голак, често гладен – той е умял да бъде въплотение на идеална честност. Но това е работа на бъдещите му биографи, а аз ще разкажа тука една от многото черти на неговото пословично хладнокръвие и ловкост при опасни минути.

Разказът на един от членовете на комисията г. И. Грозев съдържа следущето:

На 1870 г. И. Грозев тръгнал по своя работа от Пловдив за Карлово,

отде е родом. Още като бил в Пловдив, той чул твърде безпокоителна мълга относително дякона Василя Левски: Васил Левски бил в Карлово, правителството подушило това и изпратило за там страшният кърсердар хаджи Исмаил ага с четирийсет и пет души конни войници със заповед да разтършува цялото Карлово и да намери и доведе жив или мъртъв Левски. В същото време дало заповеди на властите по цялата Карловска околия да бдят и бъдат нащрек. Всеки друм, всеки хан, всеки подозрителен пътник бил турен под надзора на заптиетата. Като знаел тия извънредно сериозни мероприятия на турското правителство, за да тури ръка най-после на неуловимия и опасен революционер, Грозев бил твърде угрижен. Когато стигнал Средна гора и минал селото Чукурлии, на срещната рътлина се заправило шосето и една дружина конници се показала. Веднага познал, че това е потерята на хаджи Исмаил ага, която се връща. Грозев потреперал при мисълта, дали не е там и Левски. Той с олекнало сърце видял, когато се доближил, че Дякона няма там. Хаджи Исмаил ага, който се познавал с Грозева, спрял го, изпушили по една цигара в незначителни разговори, пожелал му добър път и отминал с конницата си.

На петдесет разкрача по-нататък Грозев видял, че се подава един конник българин, облечен в потури, с фес, и който държал ниско над главата си една омбрела, за да му пази сянка, понеже силно пекло. Омбрелата му не допуснала да види в лицето този пътник, та това и не го интересувало. Когато се пресрещнали с пътника и Грозев си отминувал спокойно, зачул, че пътникът с омбрелата го извикал:

– Бай Грозев, добър час!

Грозев се извърнал и го погледнал. Какво било неговото удивление и ужас, когато познал в този господин Василя Левски!

Здрависали се, па захванал да го съди каква е тая лудост да пътува с потерята, да се излага на всеки миг на ужасна опасност. Хоканията, мъмренията на Грозева, произхождащи от топло дружеско съчувствие към обичания на всички апостол, нямали край.

Левски се усмихнал, па казал:

– Не се безпокой: сега пътят е най-чист.

– Сега най-чист пътят? Луд ли си, Дяконе? – сърдел се Грозев, като му посочил потерята.

– Като вървя с потерята, аз съм в пълна безопасност... Кому ще хрумне на ума да ме подозре сега! Целият свят е уверен, че Левски сега се крие в миша дупка... Слез, слез!

И като се смъкнал от коня си, заставил и Грозева, още по-силно

втрещен и уплашен, да слезе и седнали под клоните на един бряст край пътя.

Там Левски разправил подробно опасността, в която е бил поставен от вдигнатата от турците тревога в Карлово, всичките къщи, в които го дирили, как и къде се крил и колко пъти на косъм висял животът му.

– Пък бързах за Пловдив. Там ме вика *делото*. Щом потегли кърсердарят от Карлово, и аз потеглих с него, както видиш... Да пътувам инак всяко запитие щеше да ме изгледа... Сега съм мирен.

– И ти ще влезеш в Пловдив с хаджи Исмаил ага? – попитал Грозев.

– Непременно: даже ще се смеси там със самата потеря. Но сбогом, да вървя и аз, че дружината ми отминува – казал усмихнат Левски и се простил с Грозева, па яхнал здравото си конче.

Подир няколко минути, когато Грозев се изкачил на по-високо бърдо, той се обърнал и погледнал в с. Чукурлии: видял там, че низамите на кърсердаря отседнали и развеждали конете си. При тях и един българин в потури и със свита омбрела в ръка развеждал своя.

София, май 1895

КРАЙ

Източник: Словото
Набиране: Надежда Владимирова

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/4202>]